

Невена Мећава, књижничар

nevena.mecava@nub.rs

Весна Диздаревић, књижничар

vesna.dizdarevic@nub.rs

Огњенка Савановић, виши библиотекар

ognjenkasavanovic@yahoo.com

ЈУ Народна и универзитетска библиотека РС, Бања Лука

УДК: 027.022-052:32.019.5]:004.738.5

DOI: 10.7251/BSCSR1706099M

УЛОГА И ЗАДАТАК БИБЛИОТЕКА У ПРОМЈЕЊИВОМ ОКРУЖЕЊУ

Сажетак: Када говоримо о промјењивом окружењу у савременом добу, под тим најприје подразумевамо утицај све бржег развоја информативних технологија. У вртлогу таквих промјена, библиотека мора осигурати својим корисницима право на знање и право на приступ информацијама. Од пресудног значаја је начин предочавања тих информација, те је веома важно да библиотекари буду стручне особе, обучене за различите програме како би одговорили потребама свих корисника. Заинтересовани корисници би такође могли кроз разне радионице и обуке у организацији библиотеке усавршити кориштење нових апликација.

Улога библиотеке би требало да буде од изузетног значаја у свакој заједници. Уколико узмемо у обзир социолошко становиште, примјетићемо да су присутне и промјене у смислу структуре становништва у локалној заједници. Услед миграција долази до културолошких промјена у окружењу, те библиотека мора да узме учешћа у доприносу прилагођавања нових чланова заједнице, да подржи њихову културу, језик, обичаје.

Кључне ријечи: библиотеке и нове технологије, обука корисника, библиотека као подршка локалној заједници, волонтерски ресурси, мултикултурални утицај.

Све промјене средине у којој живимо могуће је посматрати кроз призму различитих параметара. Када говоримо о промјењивом окружењу у савременом добу, под тим најприје подразумевамо утицај све бржег развоја инфор-

мационих технологија. У вртлогу таквих промјена библиотека мора прилагођавати свој рад, непрестано унапријеђивати своје апликације, образовати своје запосленике и ићи према корисницима у складу са степеном општег информационог и комуникацијског напретка.

Уколико узмемо у обзир социолошко становиште, можемо примјетити да су присутне промјене у смислу старосне структуре становништва као и оне условљене миграцијама. Све то изазива културолошке промјене дате средине, те библиотека мора да узме учешћа у доприносу прилагођавања нових чланова заједнице, да подржи њихову културу, језик, обичаје.

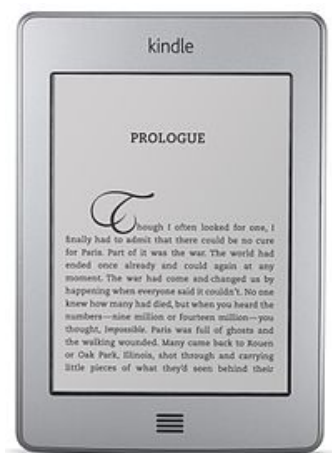
Развој информационих технологија

Поред својих основних функција, набављања, чувања и посуђивања своје грађе, библиотека је одговарала на питања корисника како доћи до те грађе, али и обезбјеђивала информације везане за грађу која није у њеном посједу. Данас, у вријеме развијених технологија за приступ информацијама, чак и публикацијама, намећу се и друга питања, нпр. како се могу пронаћи е-књиге, часописи, шта су PDF датотеке или on line базе података, да ли се и на који начин могу преузети одговарајући подаци који су у вези са одређеном струком, која су преузимања бесплатна итд. Наравно, од пресудног је значаја начин предочавања тих информација, те је веома важно да библиотекари буду стручне особе, обучене за различите програме како би одговорили потребама свих корисника. Заинтересовани корисници, такође би могли, кроз разне радионице и обуке у организацији библиотеке усавршавати кориштење нових апликација.

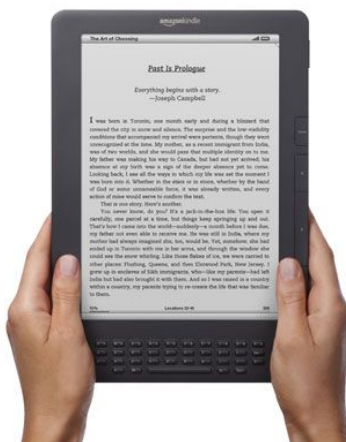
Због промјена на пољу технологија, мијења се и утицај, смијер и циљ библиотеке, а при томе, право на знање и право на приступ информацијама остају два темељна принципа. И поред тога што, готово свака особа данас има могућност претраживања најразличитијих база информација путем

интернета, многи ипак долазе у библиотеку јер очекују да ће ту добити информацију из поузданих извора. Зато библиотекар треба да буде способан да врши селекцију у обиљу података које му пружају разне web странице и извори информација. Библиотека која се у савременом окружењу жели успјешно прилагодити и дати одговоре на све захтјеве, мора уложити знатна средства у напредну технологију и технику, у обнављање књижног фонда, у приступ скупим базама података, те у усавршавање запосленика. С обзиром на врло брз развој дигиталне технологије с правом можемо говорити о важности дигиталне компетентности у свакодневном библиотечком пословању. Оно што свакако представља предност у кориштењу наведених медија јесте могућност истовременог кориштења истих извора на више мјеста без обзира на удаљеност.

У свијету су све више у употреби и уређаји посебне намене, као што су **читачи е-књига** (Сл. 1-2) (eng. e-book reader), који су електронски еквивалент штампаној књизи. У њима се могу похрањивати и on line часописи и дигиталне књиге направљене да буду слушане као аудио књиге, пожељне и за слабовиде особе. Е-књиге су технологија која се брзо развија и мијења.

Слика 1

Слика 2

Неке е-књиге би могле да се производе упоредо са производњом штампаних књига или последије штампања. То би се могло постићи скенирањем или уношењем текста помоћу тастатуре.

Када говоримо о пројекту дигитализације у библиотекама, морамо истаћи његову културолошку оправданост јер грађа која заправо има приоритет у овом процесу јесте стара и ријетка књига. Сврха дигитализације ове грађе је њена заштита од могућег оштећења приликом листања и фотографисања, те доступност широј публици у електронској форми.

Дигитализација је дакле начин да се повећа приступ што већем броју материјала које посједује библиотека, али то је и један потпуно нови ниво који подиже комуникацијску вриједност сваке библиотеке. Код нас је дигитализација постала стварност, али је то још увијек у мањем обиму него што би било пожељно.

Прави напредак би био када би свака библиотека дигитализовала све своје материјале који имају вриједност према разним аспектима. Послије тога би се створила умрежена колекција свих вриједних издања, нпр. у Републици Српској.

То је иновативан начин који омогућава да се постигне широка *on line* публика у било ком дијелу свијета, а нарочито су важна властита издања са ауторским правима за сваку библиотеку. Још већа могућност популаризације и нарочито ширења домета својих издања је повезивање са популарним свјетским *web* сајтовима и успостављање сарадње са истим. Нпр. *Wikipedija* би била добра стратешка опција из више разлога. Неки од њих су популарност и глобална доступност, и жеља да одрже своју популарност. С друге стране библиотеке би допринијеле побољшању њихових садржаја, напредовању садржаја са богатим изворима које библиотеке могу да обезбиједи као референсе.

Тачне и потпуне базе метаподатака су од суштинског значаја за све кориснике који се баве истраживачким радом. Због тога процес дигитализације није само фотографисање

материјала, снимање или скенирање, и постављање на сајтове. То је и потреба за чувањем материјала које је потребно процијенити и урадити све потребне поправке. Осим тога, сваку базу метаподатака је потребно прво створити, а онда и редовно ажурирати.

Дигитализовати се могу умјетничка дјела, ратни дневници, старе новине, црквени записи, историјске фотографије, мапе итд.

Само један од многих примјера наше библиотеке, Дигиталне Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске, је дигитализована оставштина академика Владе Милошевића - Пројекат "Владо Милошевић - музички визионар".

Свака библиотека би требала у будућности, у што краћем року да изради и своју **андроид апликацију за мобилне и таблет уређаје**. То би омогућило њеним корисницима праћење свих новости везаних за библиотеку. Помоћу ње би имали приступ информацијама везаним за радно вријеме библиотеке, одржавање предавања и књижевних вечери, курсева, и сл. информација. Веома лијеп примјер, којим би требало кренути што више библиотека, је андроид апликација Библиотеке града Београда (Сл. 3-4).

Слика 3

Слика 4

Библиотеке имају могућност да уводе и неке промјене као што је нпр. бесплатни мобилни број, на који би се кратком SMS поруком корисник могао информисати о ономе што га занима. Корак даље, била би могућност LIVE СНЕТ-а, односно визуелне комуникације, што би било веома корисно за оне који из неких разлога нису у могућности да физички посјете библиотеку.

Једна од најпознатијих мрежно доступних референтних услуга је услуга „Питајте библиотекара“, која наравно не искључује традиционалне референтне услуге, већ их само допуњује.

Библиотеке одувјек полажу посебну пажњу на промоцију читања, привлаче публику на сва дешавања која се у оквиру њих одвијају. Технолошки развој омогућио је да се осавремени и **маркетиншки приступ**.

Маркетинг у непрофитабилним установама као што су библиотеке није усмјерен на повећање профита него на остваривање циљева као што су посредовање у пружању информација, развијање информационе писмености, развијање читалачких навика и слично. Маркетинг библиотеке представља скуп активности унутар и изван библиотеке којима се информише јавност о њиховој дјелатности.

Свака изложба приређена у библиотеци, може се сматрати врстом маркетинга јер доноси нешто ново и оригинално, а представља се на web страници, на Facebook страници библиотеке или некој другој друштвеној мрежи.

У одређеном смислу овом врстом маркетинга може се сматрати и Е- маркетинг који се остварује атрактивним web страницама библиотеке, континуираним обавјештењима о библиотечким активностима те учешћу библиотеке на друштвеним мрежама. Неопходно је стално ажурирање ових информација да би корисници услуга били у току актуелних дешавања.

Сви механизми привлачења читалаца су добри уколико су оригинални. Поменућемо неколико облика тзв. **герила**

маркетинга који су спроведени у неким библиотекама у региону.

Нпр. Слијепи спој са књигом представља вид промоције за који се вјерује да је најпопуларнији међу студентском популацијом. Активност је првобитно промовисана у високошколским библиотекама широм Велике Британије, као дио њихове *Националне кампање за подстицање читања*¹.

Иницијатива је осмишљена по узору на британску верзију *Have a blind date with a book*, која је за циљ имала привући што више корисника у библиотеку, те их подстаћи на читање. Сврха иницијативе је приближавање корисника библиотеци, те подстицање читања из ужитка, а не само ради добијања информација или стицања знања. Радници библиотеке умотавали су књиге у папире у бојама или украшавали машиницама. (Сл. 5-6).

Слика 5

Слика 6

О самој иницијативи корисници су били обавјештени на мрежним страницама библиотеке. Бројни су корисници тај дан посјетили библиотеку, подржали иницијативу, дружили се са библиотекарима те су одабрали управо ону књигу која их је привукла.

Изазов за библиотекаре представља и креативност у имплементацији већ постојећих идеја односно примјера добре праксе из окружења јер се и на тај начин стварају

¹ Karle, Elizabeth M. Invigorating the academic library experience. Creative programming ideas. // C&RL News 3(2008), 142-144. Dostupno i na: <http://crln.acrl.org/content/69/3/141.full.pdf>

нове идеје, услуге и производи, те развија машта, како библиотекара тако и корисника. **Book face** је једна од таквих идеја. То је иницијатива приликом које насловна страна књиге или часописа постаје изазов у којем учесници морају упрегнути своје креативне вјештине како би створили имагинарну ситуацију и окружење те барем на кратко постали неко други. Циљ је направити фотографију на којој се насловна страна неке књиге или часописа уклапа у окружење односно „стапа“ с дијеловима људског тијела (Слика 7-8-9).

Слика 7

Слика 8

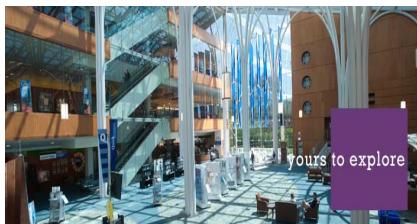
Слика 9

Ова идеја је већ постала глобални тренд међу библиотекама у свијету те се на ту тему могу пронаћи бројни занимљиви примјери на друштвеним мрежама Facebook, Twiter, Instagram, i Pinterest профилима библиотека широм свијета.

За примјер можемо узети Pinterest профил Народне библиотеке Индианаполис (Сл. 10) која редовно објављује *book face* fotografije на svom profilu², ili Instagram профил Народне библиотеке New York³ (Сл. 11).

² Indy PL. Pinterest. Dostupno na: <https://www.pinterest.com/indypl/>

³ NypL. Instagram. Dostupno na: <https://www.instagram.com/nypL/>

Слика 10

Слика 11

Иницијатива оставља простор за даљу креативну разраду па се тако нпр. у библиотекама могу организовати разна такмичења за најкреативнију *book face* фотографију или израдити промо материјали који ће се употријебити у сврху промоције библиотечких збирки или новопристигле грађе. Осим мјеста за учење, на овај начин библиотека постаје мјесто забаве и развијања маште а књига и часопис постају занимљивији и привлачнији корисницима. Тако се могу направити збирке *book face* фотографија, у сврху промоције књига и часописа које библиотека посједује.

Користећи своје властито искуство, знање и вјештине, библиотека тако постаје иницијатор оригиналног креирања.

Социјални чиниоци

Социјални чиниоци поменути као параметри промјена у окружењу имају спорији утицај и библиотеке су до сада успијевале да постепено прилагоде своје услуге тим променама.

Усљед великих и глобалних **миграција** долази до етничких, језичких и културолошких промјена у одређеној локалној заједници. Конкретан задатак библиотеке јесте да омогући новим члановима да се не осјећају одбаченим, те да се што брже прилагоде и интегришу у нову средину, задржавајући оно што је важно из њихове културе и језика. Осим набавке грађе намијењене новим члановима друштва, библиотеке могу организовати изложбе и књижевне вечери посвећене књижевности, умјетности, култури и језику

припадника усељеничке мањине, националних мањина или чак азиланата.

Библиотека мора бити центар мултикултуралне комуникације и своје услуге безусловно пружати свим својим корисницима, без обзира на њихову расу, националну или вјерску припадност, старост, пол, политичко одређење, социоекономски статус итд.

Старосна структура становништва варира од једне до друге заједнице. Библиотеке морају бити једнако спремне и на прираст становништва који се одражава повећаним потребама за дјечијом литературом и услугама прилагођеним за овај узраст, као и на повећање броја чланова треће животне доби и потребу прилагођавања приступа и услуга корисницима који су у овој животној доби.

Када је ријеч о дјечи, појам недовољно заступљене групе нарочито се односи на дјецу са потешкоћама у развоју која нерјетко не остварују своје право на библиотеку јер им нису примјерене услуге намијењене већини.

Најчешћи проблем представља непостојање адекватног физичког приступа грађи. Иначе, дјечија библиотека мора бити одраз различитости заједнице у којој дјелује, отворена и приступачна свима. Неопходно је дакле оптимизирати број мултикултуралних јединица што би омогућило ученицима да препознају особине различитих култура.

Политика образовања у датој средини одређује начин набавке литературе у библиотекама, а у крајњој линији и саму функцију библиотеке. Уколико мјесто у којем се налази библиотека има специфичне стручне средње или високе школе, онда би и библиотека морала набављати грађу која је неопходна ученицима и студентима тих школа. Ако политиком образовања у држави неки град прерасте у универзитетски центар, онда се логично намеће потреба за постојањем универзитетске јединице, већим бројем читаоница и сврсисходном набавком грађе.

За крај, треба истаћи да би улога библиотеке требала бити од пресудног значаја у свакој заједници. Тако библио-

тека постаје оснивач разноврсних подршки локалном становништву не само обезбјеђивањем грађе корисницима, него и организацијом књижевних вечери, филмских вечери, изложби, културних манифестација итд. На тај начин публици су бесплатно доступни културни и садржаји образовног карактера, а истовремено учесници ових дешавања промовишу своје идеје, млади писци своје књиге, а партнерске институције имају могућност да се обрате својој циљној групи. У промјењивом окружењу, библиотека је заправо лидер међу показатељима тих промјена.

Литература

1. <http://crln.acrl.org/content/69/3/141.full.pdf>
2. <https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos:880>
3. <https://www.pinterest.com/indypl/>
4. <https://www.instagram.com/nypl/>
5. <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/00907321011044981>
6. https://www.researchgate.net/publication/271906602_Mobile_Based_Services_Application_and_Challenges

Abstract: When one speaks of a changing environment in the contemporary world, one usually implies the influence of the ever-growing IT sector. To cope with such a vortex of change, the library must ensure that its users exercise their right to knowledge and right to information access. With regard to this, what is essential is the way this information is presented to the user, as well as the level of expertise of librarians, trained for various programmes in order to meet the needs of all users. As for the users themselves, they could learn to cope with new applications through workshops and training courses organized by the library.

The role of the library should be an exceptional one in any community. Sociologically speaking, one can notice changes in terms of population structure in a local community. Due to migrations, there are also cultural changes, and the library should take an active part in addressing these issues and help the local community adapt to them.

Key words: library, new technologies, user training, local community, volunteering, multi-cultural issues.